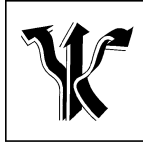
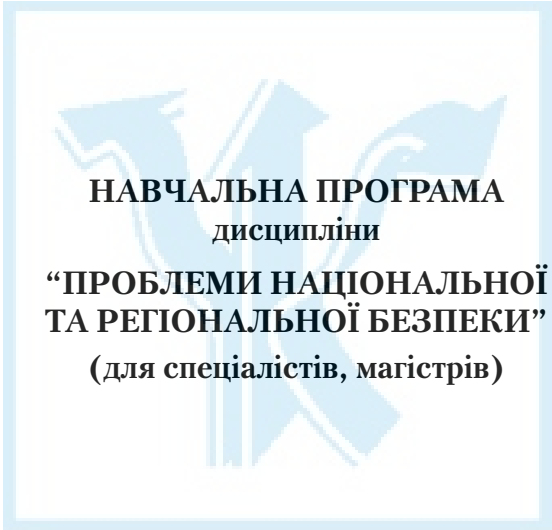

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
**“ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ”**
(для спеціалістів, магістрів)

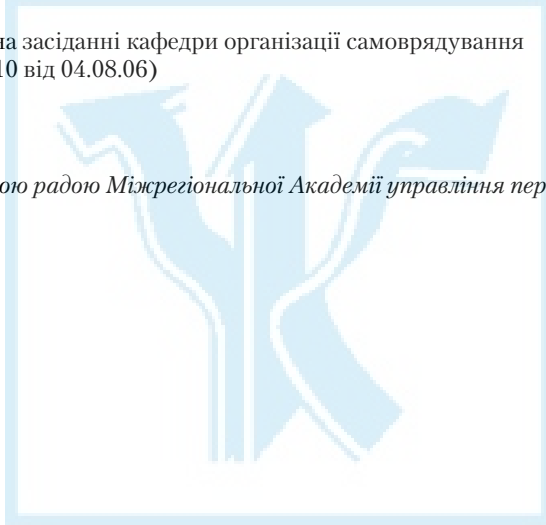
МАУП

Київ 2006

Підготовлено доцентом кафедри організації самоврядування
В. В. Омельчуком і доцентом кафедри українознавства *О. Я. Дудніком*

Затверджено на засіданні кафедри організації самоврядування
(протокол № 10 від 04.08.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Омельчук В. В., Дуднік О. Я. Навчальна програма дисципліни “Проблеми національної та регіональної безпеки” (для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2006. — 28 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Проблеми національної і регіональної безпеки”, теми контрольних робіт, вказівки до виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

“Проблеми національної і регіональної безпеки” одна з дисциплін, що дає основну базу знань, необхідну для ефективного функціонування фахівців-міжнародників як теоретиків, так і практиків, оскільки дає змогу з’ясувати комплекс питань, пов’язаних з військово-політичними та геополітичними процесами в Європі та світі.

Мета цього курсу – поглиблене вивчення таких понять, як “національна та регіональна безпека” і шляхи їх забезпечення в зовнішньополітичній діяльності держав регіону, насамперед у механізмі міжнародної безпеки.

Розглядається нормативно-правова база щодо забезпечення національної та регіональної безпеки в Європі, регулювання відносин між державами та їх взаємодію в галузі безпеки, зокрема у процесі входження України до систем міжнародної регіональної безпеки.

Вивчаються сучасні доктрини національної та регіональної безпеки провідних країн світу, передусім Європи, доктрина, стратегія, державні і відомчі програми у різних сферах національної та регіональної безпеки та шляхи їх втілення в життя.

Всебічне засвоєння матеріалів курсу дає можливість студентам *знати:*

- концептуальні засади національної і регіональної безпеки;
- основні можливі як безпосередні, так і потенційні загрози національній та регіональній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності та основні напрями державної та міжнародної політики щодо зменшення ризиків;
- головні проблеми та виклики національній і регіональній безпеці в умовах глобалізації;
- головні механізми забезпечення національної та регіональної безпеки та повноваження відповідних державних і міждержавних структур, передусім військово-політичних;
- основні функції системи реалізації національної і регіональної безпеки;
- роль і значення людського фактора щодо забезпечення національної та регіональної безпеки;
- пріоритетні національні інтереси України в системі міжнародної безпеки;

уміти:

- визначати пріоритетні проблеми та сучасний стан національної та регіональної безпеки і національні інтереси України у системі міжнародної безпеки;
- обґрунтовувати форми та методи забезпечення національної та регіональної безпеки, збирати, систематизовувати відповідну інформацію, формувати власні погляди на процеси, події та явища, виявляти закономірні зв'язки між ними;
- знайти шляхи вирішення проблем, що виникають у разі забезпечення національної та регіональної безпеки;
- визначати перспективи можливих потенційних ризиків у сфері національної та регіональної безпеки та шляхи їх нейтралізації, зокрема методом створення міжнародних систем безпеки — регіональної, загальноєвропейської та універсальної;
- спираючись на світовий та вітчизняний досвід, проводити дослідження у сфері національної і регіональної безпеки;!
- складати огляди та реферати за вітчизняними та іноземними інформаційними матеріалами на основі самостійно віднайдені фактографічної і документальної інформації;
- проводити систематизацію та узагальнення даних, виявляти ключові моменти у системі національної та регіональної безпеки, механізмах її реалізації;
- проводити нормативне і пошукове прогнозування стану національної і регіональної безпеки (використовуючи інформаційно-аналітичні матеріали щодо конкретних процесів у регіоні та світі).

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
**“ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Концептуальні основи національної і регіональної безпеки 1 Понятійний апарат, види і принципи національної і регіональної безпеки 2 Система національної і регіональної безпеки 3 Національні інтереси – базова категорія концепції національної безпеки 4 Нормативно-правова база і теоретичні аспекти системи національної та регіональної безпеки
	Змістовий модуль II. Основні загрози безпеці в сучасних міжнародних відносинах 5 Організований міжнародний тероризм як виклик часу 6 Інформаційна безпека та глобалізація міжнародних і регіональних процесів
	Змістовий модуль III. Проблеми регіональної безпеки 7 Регіональний сепаратизм 8 Диспропорції у розвитку країн європейського регіону як потенційна загроза європейській безпеці
	Змістовий модуль IV. Військово-політична інтеграція як чинник регіональної безпеки 9 НАТО та Західноєвропейський союз (ЗЄС) як гаранті миру та політичної стабільності в Європі 10 ОБСЄ і дипломатичні методи врегулювання міжнародних конфліктів

1	2
11 12	<p>Змістовий модуль V. Роль міжнародних організацій у підтриманні миру та безпеки в регіонах</p> <p>Виникнення та діяльність глобальних міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки в регіонах</p> <p>Нормативно-правова база діяльності міжнародних організацій</p>
13 14	<p>Змістовий модуль VI. Регіональні конфлікти як загроза міжнародній безпеці</p> <p>Внутрішньо- і міждержавні конфлікти в системі регіональної безпеки</p> <p>Механізми та шляхи мирного розв'язання конфліктів у системі регіональної безпеки</p>
15 16 17 18	<p>Змістовий модуль VII. Україна і міжнародна безпека</p> <p>Україна як складова системи регіональної та глобальної безпеки</p> <p>Ядерне роззброєння України у процесі посилення стабільності в Європі</p> <p>Координація діяльності державних інститутів України у забезпеченні національної безпеки</p> <p>Україна в системі північноатлантичного співробітництва</p>
Разом годин: 162	

ЗМІСТ
дисципліни
**“ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ”**

**Змістовий модуль I. Концептуальні основи національної
та регіональної безпеки**

***Тема 1. Понятійний апарат, види і принципи національної
та регіональної безпеки***

Визначення термінів “національна і регіональна безпека” як фундаментів мирних міжнародних відносин в Європі. Національна та регіональна безпека як комплекс заходів. Політична, економічна, військова, гуманітарна, екологічна, інформаційна, демографічна безпека тощо.

Основні принципи національної та регіональної безпеки. Економічна основа національної та регіональної безпеки. Використання ресурсів регіону.

Необхідність установавлення нового світового економічного порядку та місце Європи. Зростання значення економічних складових факторів у національній і регіональній безпеці.

Понятійний апарат і специфічна термінологія національної та регіональної безпеки.

Література [3; 12; 16; 28; 49; 54; 81; 91]

Тема 2. Система національної та регіональної безпеки

Зовнішньополітична основа національної та регіональної безпеки. Єдність світу в його різноманітності. Права держав. Логіка воєнно-силового мислення і фактора сили у міжнародних відносинах Європи. Відмова від силових засобів вирішення міжнародних суперечностей як імператив сучасного світового розвитку. Економіка конверсії як історична реальність нашого часу.

Національна і регіональна безпека європейських держав і проблеми гуманітарного характеру. Свободи і права людини.

Інші складові національної та регіональної безпеки: екологія, демографія, стихійні лиха, епідемії тощо.

Геоінформаційні технології і системи — якісно новий технологічний інструмент аналізу проблем національної і регіональної безпеки.

Особливості ГІС та їх складові. Типові класи завдань ГІС. Застосування ГІС-технологій для аналізу факторів, що не мають кордонних обмежень.

Література [11; 18; 19; 25; 45; 91]

Тема 3. Національні інтереси — базова категорія концепції національної безпеки

Поняття “національних інтересів”. Природа та види національних інтересів. Національні інтереси та їх пріоритетність в політиці держави.

Національні інтереси в системі національної та регіональної безпеки Європи. Національні інтереси України. Основні напрями національних інтересів у військовій, політичній, економічній, екологічній, соціальній, науково-технічній, інформаційній, гуманітарній сферах, система їх визначення, зберігання і розвитку.

Література [5; 6; 11; 16; 23; 39; 40; 46]

Тема 4. Нормативно-правова база. Теоретичні аспекти системи національної та регіональної безпеки

Об’єктивні та суб’єктивні фактори щодо створення нормативно-правової бази системи національної та регіональної безпеки.

Основні нормативно-правові документи про забезпечення національної і регіональної безпеки.

Процес формування концепції національної і регіональної безпеки: складність внутрішніх і зовнішніх умов. Загальна декларація ООН.

Література [14; 16; 44; 75; 78; 81; 86]

Змістовий модуль II. Основні загрози безпеці в сучасних міжнародних відносинах

Тема 5. Організований міжнародний тероризм як виклик часу

Тероризм як виклик часу. Організований міжнародний тероризм, його причини, суть, наслідки. Чинники посилення діяльності радикальних ісламських формувань. Підвищення небезпеки техногенних катастроф, поширення зброї масового знищення, незаконної торгівлі людьми та наркоторгівлі як наслідок діяльності організованого міжнародного тероризму.

Література [9; 10; 16]

Тема 6. Інформаційна безпека та глобалізація міжнародних і регіональних процесів

Поняття інформаційної безпеки. Інформаційні загрози. Типи і види інформаційної зброї. Інформаційні війни. Сучасний стан міжнародної правової бази в інформаційній сфері.

Україна у світовому інформаційному просторі. Інформаційна сфера системи національної та регіональної безпеки.

Державна політика у сфері національного інформаційного простору. Основні напрями забезпечення та контролю національного інформаційного простору в Україні. Основні пріоритети інформаційної безпеки.

Література [1; 7; 16; 18–20; 65; 67]

Змістовий модуль III. Проблеми регіональної безпеки

Тема 7. Регіональний сепаратизм

Визначення сепаратистських рухів. Регіональний сепаратизм: сутність, причини виникнення (соціально-економічні, політичні, етнічні, релігійні та інші), наслідки, шляхи та методи розв'язання. Регіональний сепаратизм на пострадянському просторі: а) у колишній Югославії — сербохорватський, боснійський, косовський; б) на теренах СРСР — придністровський, карабаський, грузинсько-абхазський, грузинсько-аджарський, грузинсько-південно-осетинський.

Регіональний сепаратизм у країнах Західної Європи: Ольстерська проблема в Північній Ірландії (Великобританія), шотландський сепаратизм — загроза єдності британського королівства; проблема Каталонії (Іспанія). Діяльність національних, військових, політичних і релігійних сепаратистських організацій — ІРА, ЕТА, Батасуна, Шин Фейн.

Література [1; 2; 5; 9; 45; 48]

Тема 8. Диспропорції у розвитку країн європейського регіону як потенційна загроза європейській безпеці

Глобалізація та зростання економічної взаємозалежності держав. Інтеграція як необхідність консолідації зусиль для вирішення основних проблем військово-політичної й економічної безпеки Європи. Роль Центральноєвропейської ініціативи (ЦЕІ), Вишеградської четвірки, Чорноморської організації економічного співробітництва (ЧОЕС)

у подолані диспропорцій розвитку країн регіонів Європи й забезпеченні європейської безпеки. Остання хвиля розширення ЄС та її наслідки для національної і регіональної безпеки. Від Європи нації до Європи регіонів. Створення єврорегіонів, зокрема “Карпати”, “Буг”, “Південний Дунай”.

Підвищення ролі світової торгівлі. Економічна і комерційна інформація. Маркетинг. Промислове співробітництво. Спільний захист інтересів партнерів. Гармонізація стандартів і технічних умов. Арбітраж. Зростання умов для активізації співробітництва в галузі науки і техніки як складова системи національної і регіональної безпеки.

Фактори підвищення ефективності регіональної співпраці в економічній сфері. Тенденції економічного розвитку та їх вплив на стан економічної безпеки.

Література [1; 5; 9; 45; 48; 51]

Змістовий модуль IV. Військово-політична інтеграція як чинник регіональної безпеки

Тема 9. НАТО та Західноєвропейський Союз (ЗЄС) як гарантії миру та політичної стабільності в Європі

Передумови та причини воєнно-політичної інтеграції в Європі після Другої світової війни. Основні завдання Північноатлантичного альянсу в галузі безпеки. Стратегічні концепції НАТО в період і після завершення “холодної війни”. Утворення Ради Північно-Атлантичного співробітництва (РПАС) 1991 р., Ради Євроатлантичного партнерства (РЄАП) (1996 р.) та запровадження програми “Партнерство за ради миру” для розвитку співробітництва і партнерства з колишніми соціалістичними країнами Східної Європи. Нова стратегічна концепція НАТО від 23–24 квітня 1999 р. та нові аспекти щодо застосування збройних сил НАТО. Дії країн-членів НАТО у боротьбі з міжнародним тероризмом.

Діяльність та функції ЗЄС у період “холодної війни та після її закінчення. Характер взаємовідносин між Європейським Союзом (ЄС) і ЗЄС після підписання Маастрихтського договору (1992 р.), співробітництво ЗЄС і НАТО за Бременською декларацією 1999 р. Здійснення планової та оперативної діяльності НАТО щодо військово-політичного врегулювання в Боснії та Герцеговині (1995 р.), у Косово (1999 р.). Виявлення можливих загроз і дестабілізуючих факторів. Локалізація та деескалація конфліктів та їх негативних наслідків.

Розвиток конструктивного співробітництва з наявними на європейському континенті структурами безпеки — ЗЄС та ОБСЄ, на основі яких формується нова архітектура європейської безпеки XXI ст. Участь у міжнародних системах універсальної та загальноєвропейської безпеки, як базовий компонент національної безпеки.

Література [14; 18; 87; 91]

Тема 10. ОБСЄ і дипломатичні методи врегулювання міжнародних конфліктів

Гельсінський заключний акт наради країн Європи та Північної Америки 1975 р. з питань безпеки в Європі. Функціональна діяльність НБСЄ для забезпечення миру, стабільності та безпеки в Європі в період “холодної війни”. Паризька хартія НБСЄ 1990 р. Миротворча діяльність НБСЄ у період від 1990 до 1995 р. Будапештська конференція 1995 р. щодо реформування НБСЄ в Організацію з Безпеки та Співробітництва в Європі. Розвиток конструктивного співробітництва ОБСЄ з ООН, НАТО, ЄС, РЄ. Основні напрямки миротворчої діяльності ОБСЄ. Превентивна дипломатія — пріоритетний напрям миротворчої діяльності ОБСЄ. Пріоритетні завдання ОБСЄ на сучасному етапі та механізми їх вирішення. Вдосконалення структури та підвищення ролі ОБСЄ як головного інструменту реалізації безпеки в регіоні. НАТО як вагома складова регіональної безпеки. Інші міжнародні організації, які сприяють реалізації системи європейської безпеки. Стамбульський самміт ОБСЄ 1999 р.

Література [1; 5; 9; 45; 48; 82]

Змістовий модуль V. Роль міжнародних організацій у підтриманні миру та безпеки у регіонах

Тема 11. Виникнення та діяльність глобальних міжнародних організацій з підтримання миру та безпеки у регіонах

Ліга Націй та її інструментарій недопущення нової світової війни. Політичні наслідки Другої Світової війни. Створення і діяльність Організації Об'єднаних Націй щодо вироблення та вдосконалення концепції світової, регіональної та національної безпеки.

Статут ООН про цілі і принципи міжнародної організації. Колективні заходи ООН щодо попередження та усунення загрози мирові. Розвиток дружніх відносин між націями на принципах рівноправ-

ності і самовизначення народів. ООН як центр для погодження дій всіх націй щодо захисту миру та відвернення війни.

Попередження конфліктів у міжнародних відносинах як одне з найважливіших завдань ООН та її головного органу з питань підтримання миру – Ради Безпеки. Статут ООН про утримання від загрози силою чи її застосуванні у відносинах між державами, про невтручання у справи, які є внутрішньою компетенцією будь-якої держави. Спеціалізовані установи ООН. Діяльність ООН щодо їх правового, мирного розв'язання конфліктів. Порядок денний Генеральної Асамблеї ООН про вдосконалення системи безпеки.

Діяльність Конференції з роззброєння. Вдосконалення Організацією Об'єднаних Націй механізму функціонування системи національної та регіональної безпеки. 50-річчя миротворчої діяльності ООН.

Вироблення та вдосконалення глобального механізму ООН, покликаною виявляти загрози міжнародному миру і безпеці. Курс ООН на превентивну дипломатію. Роль міжнародних санкцій ООН. Необхідність удосконалення механізму відшкодування втрат, яких зазнають треті країни, що дотримуються санкцій.

Література [14; 16; 75]

Тема 12. Нормативно-правова база діяльності міжнародних організацій

Статут ООН 1945 р., Брюссельський договір 1948 р. про створення спільної системи оборони західноєвропейських держав. Вашингтонський договір 1949 р. про колективну оборону країн Північноатлантичного регіону. Гельсінський заключний акт наради з безпеки та співробітництва в Європі та його міжнародне значення. Основні принципи міжнародних відносин та їх міжнародне значення. Безпека і співробітництво в Середземномор'ї. Співробітництво в гуманітарних та інших галузях.

“Хартія Європейської безпеки” 1990 р. та її міжнародне значення. Положення про спеціалізовані установи ООН. UNPROFOR, UNTAES, UNPREDEP, UNMOR, IFOR, KFOR, UNIFIL. Механізм проведення операцій з підтримання миру (ОПМ). Легітимні механізми міжнародного втручання в розв'язання конфліктів. Міжнародні навчальні центри. Застосування примусових заходів. Міжнародне гуманітарне право. Резолюція ГА ООН “Єдність на користь миру”.

Види міжнародних миротворчих операцій: розбудова, підтримання встановлення миру, примушення до миру, гуманітарні операції, пошуково-рятувальні операції.

Література [14; 64; 73; 78]

Змістовий модуль VI. Регіональні конфлікти як загроза міжнародній безпеці

Тема 13. Внутрішньо- і міждержавні конфлікти у системі регіональної безпеки

Нові виклики сучасності: зростання локальних міжетнічних, релігійних соціальних конфліктів, незаконна торгівля зброєю, зокрема масового знищення, порушення демократичних прав і свобод людей — загроза миру і стабільності у світі. Причини громадянських і міжетнічних війн, виникнення авторитарних політичних режимів. Ескалація конфліктів. Інформаційні війни. Протистояння. Торгові війни. Протекціонізм. Соціальні дихотомії. Механізми їх об'єктивації. Ескалація та її закономірності.

Література [2; 14; 17; 56]

Тема 14. Механізми та шляхи мирного розв'язання конфліктів у системі регіональної безпеки

Регіональна безпека як комплекс заходів держав, спрямованих на забезпечення стабільного миру на континенті. Актуальність і пріоритетність питань європейської безпеки у сфері світової політики. Ідеї “розрядки” в Європі та шляхи їх реалізації. Проблеми підготовки загальноєвропейської наради в Гельсінкі. Використання політичних та економічних санкцій, ембарго стосовно учасників конфлікту, введення миротворчих сил у зону конфлікту, моніторинг з боку міжнародних організацій щодо виконання їхніх рішень учасниками конфлікту, посередницька дипломатична діяльність — проведення переговорів з учасниками конфлікту.

Діяльність української дипломатії щодо вдосконалення в рамках ООН механізмів національної та регіональної безпеки. Розв'язання міждержавних суперечностей без застосування силових методів.

Література [7; 15; 82; 91]

Змістовий модуль VII. Україна і міжнародна безпека

Тема 15. Україна як складова системи регіональної та глобальної безпеки

Об'єктивна необхідність співробітництва між державами з вирішення глобальних проблем сучасності. Сучасні процеси політичної та економічної інтеграції в Європі. Концепція загальноєвропейського дому: зміст, основні напрями співробітництва, кінцева мета.

“Декларація про державний суверенітет України” 1990 р., щодо участі України в загальноєвропейському процесі та європейських структурах. “Основні напрями зовнішньої політики України” 1992 р. про необхідність входження держави в загальноєвропейські процеси. Спрямовання зовнішньополітичних зусиль на розвиток Європейського регіонального співробітництва в усіх сферах з метою зміцнення державної незалежності та ефективного забезпечення національних інтересів.

Часть України у миротворчих операціях ООН на теренах колишньої Югославії. Діяльність України в ОБСЄ, РЄ. Військово-політичне та воєнно-технічне співробітництво України з сусідніми державами, зокрема Польщею (створення українсько-польського батальйону), Росією (виробництво військової техніки, в межах об'єднаної системи протиповітряної оборони тощо). Наявність можливих загроз національній безпеці України у військово-політичній сфері. Проблемні питання оборонної політики України в контексті нових викликів і загроз національній безпеці.

. Література [2; 11; 13; 65]

Тема 16. Ядерне роззброєння України у процесі посилення стабільності в Європі

Об'єктивна необхідність припинення гонки озброєнь і роззброєння в сучасний період. Загальне, повне та часткове роззброєння. Логіка воєнносилового мислення. Поява ядерної та інших видів зброї масового враження. Гонка озброєнь і зрівноваження стратегічних потенціалів наддержав. Воєнно-стратегічний паритет. Оборонна достатність.

Питання припинення гонки озброєнь та роззброєння в діяльності ООН. Створення та діяльність Комісії з атомної енергії (1946 р.). Комісія з озброєння (1947 р.), Комітету ООН з роззброєння (1952 р.).

Спеціальні сесії та ООН з питань роззброєння. Сутність концепції ООН з роззброєння. Утворення та діяльність механізму ООН з роззброєння. Основні міжнародні договори з питань скорочення гонки озброєнь і роззброєння і проблеми їх реалізації. Діяльність української дипломатії в системі ООН з роззброєння. Офіційна позиція України щодо роззброєння, передусім ядерного. Без'ядерний статус України та його реалізація. Договірна — правова база ядерного роззброєння України. Роззброєння як черговий крок до встановлення системи національної і регіональної безпеки.

Ядерне роззброєння України та його значення для зміцнення всесвітньої безпеки. Україна як один із ключових факторів забезпечення стабільності в Центральній-Східній Європі та на континенті в цілому.

Література [2; 13; 63; 75]

Тема 17. Координація діяльності державних інститутів у забезпеченні національної безпеки

Законодавство України про національну безпеку. Функції та діяльність Верховної Ради України, Президента, Кабінету Міністрів України з питань гарантування національної безпеки країни. Постанова Верховної Ради України від 16 червня 2003 р. “Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України”. Воєнна доктрина (1993, 2005 р.) як складова національної безпеки. Роль збройних сил України в реалізації національної безпеки. Концептуальні підходи України до забезпечення національної безпеки. Порядок направлення підрозділів Збройних сил України до інших держав.

Закон “Про Раду національної безпеки та оборони України” від 05.03.99. Голова РНБОУ — Президент України. Структура РНБОУ: члени РНБОУ, секретаріат, апарат управління, відділення, інститути. Законодавство України щодо концентрації зовнішньополітичних зусиль на створенні і розбудові міжнародних механізмів безпеки на двосторонньому, субрегіональному, регіональному і глобальному рівнях. Структура співробітництва в галузі безпеки та її пріоритетні сфери: військова, політична, економічна, екологічна, соціальна, науково-технічна, інформаційна, гуманітарна тощо.

Література [2; 13; 81; 91]

Тема 18. Україна в системі північноатлантичного співробітництва

Співробітництво України в системі НАТО як фактор зміцнення миру на континенті. Комітет Україна – НАТО. Військово-політичне співробітництво України з НАТО в рамках РПАС, РЄАП, програми ПЗМ. Хартія про особливе партнерство між Україною і НАТО (1997). Основні принципи співробітництва та сфери консультацій. Державна програма співробітництва з НАТО в галузі зміцнення регіональної безпеки.

Реформування Збройних сил України в контексті євроатлантичної інтеграції. Рішення РНБОУ від травня 2002 р. щодо інтеграції в євроатлантичні структури. Вільнюський саміт НАТО 2005 р. і програма дій щодо інтенсифікованого співробітництва України з Північноатлантичним альянсом. Софійський саміт НАТО 2006 р. і питання підписання програми дій щодо членства (ПДЧ) України в рамках Альянсу. Українсько-натовське співробітництво в рамках програми “Наука заради миру”. Участь України у міжнародних миротворчих операціях. Боротьба з тероризмом. Порядок доступу та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України.

Діяльність Інформаційного центру НАТО.

Література [5; 16; 81; 82]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Співробітництво України з НАТО як фактор зміцнення миру на континенті.
2. Конституція України щодо обов'язків держави в галузі безпеки, зокрема національної та регіональної.
3. Національна та регіональна безпеки як комплекс заходів держав регіону.
4. Загрози та виклики національній та регіональній безпеці в гуманітарній сфері.
5. Релігійні проблеми в національній та регіональній безпеці.
6. Основні напрями демографічної безпеки в регіоні.
7. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
8. Державна програма співробітництва з НАТО.
9. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
10. Основні загрози національній та регіональній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.

11. Основні напрями державної політики національної безпеки України, спрямованої на ліквідацію існуючих загроз.
12. Утворення системи реалізації національної і регіональної безпеки.
13. Основні суб'єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
14. Рада національної безпеки і оборони України, її структуру та напрями діяльності.
15. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки, шляхи їх вирішення.
16. Законодавство України про національну безпеку.
17. Структура державних, міждержавних інститутів безпеки.
18. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
19. Загрози національній та регіональній безпеці в гуманітарній сфері.
20. Головні напрями демографічної безпеки.
21. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
22. Основні фактори впливу на систему національної і регіональної безпеки.
23. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
24. Утворення системи колективної реалізації національної безпеки.
25. Основні суб'єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
26. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки та шляхи їх вирішення.
27. Структура державних інститутів України в галузі безпеки.
28. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
29. Економічна основа системи національної і регіональної безпеки.
30. Політична основа системи національної та регіональної безпеки.
31. Проблеми гуманітарного характеру в системі національної і регіональної безпеки.
32. Складові національної та регіональної безпеки: екологія, демографія, стихійні лиха, епідемії тощо.
33. Статути про цілі і принципи міжнародної організації.
34. Колективні заходи щодо попередження та усунення загрози світу.
35. Спеціалізовані установи ООН.

36. Діяльність ООН щодо правового, мирного розв'язання локальних, міжетнічних конфліктів.
37. Попередження конфліктів як одне з найважливіших завдань ООН.
38. Міжнародні санкції ООН.
39. Діяльність Конференцій з роззброєння.
40. Положення Конституції України про обов'язки держави в галузі безпеки.
41. Діяльність української дипломатії щодо вдосконалення системи національної та регіональної безпеки в рамках ОБСЄ та ООН.
42. Європейська безпека у сфері світової політики.
43. Ідеї “розрядки” в Європі, шляхи їх реалізації.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Студент вибирає тему контрольної роботи за власним бажанням.

Контрольна робота виконується на скріплених аркушах паперу формату А4 (Times New Roman 14, інтервал 1,5). На титульній сторінці вказуються: назва дисципліни (“Проблеми національної та регіональної безпеки”); прізвище, ім'я, по батькові студента, домашня адреса; номер групи. Контрольна робота має містити план і список літератури. На останній сторінці ставляться дата виконання роботи та підпис студента. Роботу необхідно здати в наукову частину у визначений термін.

До заліку чи іспиту студент допускається, якщо контрольна робота оцінена позитивно.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Визначення поняттю “національна і регіональна безпека”.
2. Проаналізуйте національні інтереси в зовнішній політиці регіону.
3. Приклади нових загроз і викликів національній і регіональній безпеці.
4. Концептуальні підходи щодо забезпечення національної і регіональної безпеки.
5. Проблемні питання оборонної політики країн Європи в контексті національної і регіональної безпеки.

6. Процес реформування Збройних сил України в контексті євроатлантичної інтеграції.
7. Обґрунтуйте необхідність участі України в міжнародних миротворчих операціях.
8. Роль міжнародних організацій ООН, НАТО щодо гарантування миру та безпеки в регіоні і світі.
9. Роль ОБСЄ, ЗЄС у забезпеченні миру та безпеки в Європі.
10. Участь України в РЄ.
11. Діяльність України в роботі ОБСЄ.
12. Участь України в ООН.
13. Сутність необхідності співпраці України з НАТО, ЗЄС.
14. Порядок доступу та умови перебування збройних сил інших держав на території України.
15. Порядок направлення підрозділів міжнародних організацій до інших держав.
16. Питання щодо ядерного роззброєння в контексті національної і регіональної безпеки.
17. Проаналізуйте договірно-правову базу ядерного роззброєння.
18. Офіційна позиція України та держав регіону щодо ядерного роззброєння.
19. Висвітліть національні інтереси в інформаційній сфері.
20. Сутність інформаційної безпеки.
21. Охарактеризуйте інформаційні загрози.
22. Проаналізуйте сучасний стан міжнародної правової бази в інформаційному просторі.
23. Основні напрями забезпечення національного інформаційного простору.
24. Проблеми захисту та контролю національного інформаційного простору.
25. Типи і види інформаційної зброї.
26. Основні пріоритети інформаційної безпеки.
27. Охарактеризуйте інформаційні війни.
28. Національні інтереси в економічній сфері.
29. Вплив процесів глобалізації на економічну безпеку держав регіону.
30. Економічні наслідки для України останньої хвилі розширення ЄС.
31. Тенденції економічного розвитку та їх вплив на стан економічної безпеки.
32. Обґрунтуйте необхідність диверсифікації джерел енергоносіїв для економічної безпеки регіону.

33. Обґрунтуйте необхідність вступу України до СОТ.
34. Проаналізуйте, з точки зору національних інтересів, участь України в ГУАМ.
35. Участь України в ЧЕС та ЦЄІ в контексті забезпечення національних інтересів у зовнішній політиці.
36. Сутність екологічної безпеки.
37. Правові заходи з охорони оточуючого середовища.
38. Шляхи підвищення екологічної безпеки України.
39. Проаналізуйте загрози національній безпеці в екологічній сфері.
40. Форми і методи міжнародного співробітництва в екологічній сфері.
41. Конституція України щодо обов'язків держави в галузі безпеки, зокрема національної та регіональної.
42. Національна та регіональна безпека як комплекс заходів держав.
43. Національні інтереси в соціальній сфері.
44. Загрози національній безпеці в гуманітарній сфері.
45. Релігійні проблеми національної безпеки.
46. Демографічна ситуація в Україні.
47. Головні напрями демографічної безпеки.
48. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
49. Основні фактори впливу на систему національної і регіональної безпеки.
50. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
51. Основні загрози національній та регіональній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.
52. Основні напрями державної політики національної безпеки України спрямованої на ліквідацію існуючих загроз.
53. Визначення утворення системи реалізації національної безпеки.
54. Основні суб'єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
55. Рада національної безпеки і оборони України, її структура та напрями діяльності.
56. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки та шляхи їх вирішення.
57. Дайте оцінку законодавству України про національну безпеку.
58. Структура державних інститутів безпеки.

59. Визначення поняття “системи національної та регіональної безпеки”.
60. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
61. Необхідність раціонального використання ресурсів регіону.
62. Економічна основа системи національної і регіональної безпеки.
63. Дайте оцінку значенню економічних акторів у зовнішній політиці держав.
64. Охарактеризуйте політичну основу системи національної та регіональної безпеки.
65. Проблеми гуманітарного характеру в системі національної і регіональної безпеки.
66. Складові національної та регіональної безпеки: екологія, демографія, стихійні лиха, епідемії тощо.
67. Обґрунтуйте статuti про цілі і принципи міжнародної організації.
68. Колективні заходи щодо попередження та усунення загрози світу.
69. Дайте оцінку спеціалізованим установам ООН про необхідність активізації.
70. Охарактеризуйте діяльність ООН щодо правового, мирного розв’язання локальних, міжетнічних конфліктів.
71. Дайте оцінку попередженню конфліктів як одного з найважливіших завдань ООН.
72. Роль міжнародних санкцій ООН.
73. Охарактеризуйте діяльність Конференцій з роззброєння.
74. Дайте оцінку системі національної та регіональної безпеки як гаранту миру і безпеки Європи.
75. Обґрунтуйте положення Конституції України про обов’язки держави в галузі безпеки.
76. Діяльність української дипломатії щодо вдосконалення системи національної та регіональної безпеки в рамках ОБСЄ та ООН.
77. Характеристика регіональної безпеки як комплексу заходів держав регіону.
78. Пріоритетність питань Європейської безпеки у сфері світової політики.
79. Охарактеризуйте ідеї “розрядки” в Європі та шляхи їх реалізації.
80. Основні принципи міжнародних відносин та їх міжнародне значення.

81. Оцінка співробітництва в гуманітарних та інших сферах.
82. Обґрунтуйте процес розширення держав-учасників ОБСЄ.
83. Пріоритетні завдання ОБСЄ на сучасному етапі та механізми їх вирішення.
84. Оцінка рішення Стамбульського самміту 1999 р.
85. Міжнародне значення “Хартії Європейської безпеки”.
86. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
87. Основні фактори впливу на зовнішню політику.
88. Умови формування, основні функції та завдання національної безпеки.
89. Основні моменти національних інтересів України.
90. Основні загрози національній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.
91. Основні напрями державної політики національної безпеки України, спрямованої на ліквідацію існуючих загроз.
92. Проаналізуйте утворення системи реалізації національної і регіональної безпеки.
93. Основні суб'єкти системи забезпечення національної безпеки та їх повноваження.
94. Оцінка Ради національної безпеки і оборони України, її структури та напрямів діяльності.
95. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної безпеки та шляхи їх вирішення.
96. Законодавство України про національну безпеку.
97. Військово-політична та економічна складові національної та регіональної безпеки.
98. Екологічна, енергетична, інформаційна складові національної та регіональної безпеки.
99. Структура державних і міждержавних інститутів безпеки.
100. Інформаційне забезпечення системи національної та регіональної безпеки.
101. Співробітництво в галузі світової торгівлі.
102. Ініціативи національної і міжнародної дипломатії щодо екологічного співробітництва та галузі науки і техніки.
103. Особливості геоінформаційних технологій в системі забезпечення національної і регіональної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андрійчук В.* Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. — 2003. — № 9. — С. 61–72.
2. *Андрійчук В.* Вектори розвитку. Зовнішньоекономічна політика в контексті розвитку стратегій економічного і соціального розвитку України // Політика і час. — 2004. — № 7, 8. — С. 3–11.
3. *Андрейцев В. І.* Право екологічної безпеки. — К.: Знання-Прогрес, 2002. — 332 с.
4. *Антонюк О. В.* Збереження територіальної цілісності — пріоритетний національний інтерес України // Політика і час. — 2000. — № 9, 10.
5. *Бєлов О. Ф.* Національна безпека України в 1994–1996 рр. — К., 1997.
6. *Бєлков О. А.* Понятійно-категорійний апарат концепції національної безпеки // Безпека. — 1994. — № 3.
7. *Всеобъемлющая международная безопасность: Справочник.* — М., 1990.
8. *Гончаренко О.* Для захисту держави і суспільства // Політика і час. — 2005. — № 1. — С. 44–51.
9. *Городецька О. М.* Міжнародна інформація: Навч. посіб. для студ. ф-ту міжнар. відносин. — К.: МІЛП, 2001.
10. *Гундарь К. Ю. и др.* Защита информации в компьютерных системах. — К., 2000.
11. *Данілян О., Дзобань О., Панов М.* Національна безпека України (сутність, структура, напрямки реалізації). — Харків: Фоліо, 2002.
12. *Закон України “Про основи національної безпеки України”* від 19 червня 2003 р. // Політика і час. — 2003. — № 7.
13. *Зленко А.* Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен. — Харьков: Фолио, 2004. — 555 с.
14. *Зленко А. М.* ЮНЕСКО: актуальні проблеми сучасності. — К., 1986.
15. *Кіш Є.* Новий кордон — нова модель відносин // Політика і час. — 2004. — № 6. — С.65–72.
16. *Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України:* Схвалено Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. // Голос України. — 1997. — 4 лют.
17. *Литвак Б. Г.* Управленческие решения. — М., 1998.

18. *Литвиненко О., Білько І., Потіха В.* Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України. — К.: ШСД, 1998.
19. *Литвиненко О.* Інформаційна безпека — складова національного суверенітету // Політика і час. — 1997. — № 4.
20. *Макаренко Е., Кирик В.* Інформаційно-психологічний захист як складовий чинник інформаційної безпеки // Проблеми безпеки української нації на порозі ХХІ сторіччя. — К.— Чернівці, 1988.
21. *Международные экономические отношения* // Под ред. проф. В. Е. Рыбалкина. — М.: ЮНИТИ, 1999.
22. *Мелюхин И. С.* Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. М.: Изд-во МГУ, 1999.
23. *Нижник Н., Ситник Г., Білоус В.* Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку). — Ірпінь, 2000.
24. *Ожеван М.* Інформаційна безпека України // Президентський вісник. — 2000. — № 10.
25. *Парахонський Б. О.* Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та проблеми національної безпеки. — К.: НІСД, 2001.
26. *Петров А. А.* Компьютерная безопасность. Криптографические методы защиты. — М., 2000.
27. *Плэтт В.* Стратегическая разведка. Основные принципы. — М.: Издат. дом “Форум”, 1997.
28. *Про основні напрямки зовнішньої політики України* // ВВР України. — 1993. — № 37.
29. *Шикин Е. В., Чхартишвили А. Г.* Математические методы и модели в управлении. — М.: Дело, 2000.
30. *Храбан І.* У рамках Євроатлантичного партнерства. НАТО, ЄС та європейська оборона // Політика і час. — 2003. — № 1. — С. 64. —70.

Додаткова

31. *Анин Б.* Защита компьютерной информации. — СПб., 2000.
32. *Багиров А.* Интернет в международных отношениях // Междунар. жизнь. — 2000. — № 8–9.
33. *Батурин Ю. М., Жодзишский А. М.* Компьютерная преступность и компьютерная безопасность. — М.: Юр. лит., 1991.
34. *Беззубцев О. А., Ковалев А. Н.* Организационно-правовые вопросы защиты информации в условиях новых экономических отношений // Информационное общество. — 1997. — № 1.

35. *Берченко М. М., Березовська І. Б.* Самовчитель по роботі в Інтернеті та каталог ресурсів. — К., 1999.
36. *Бодрук О. С.* Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. — К.: НППМБ, 2001.
37. *Борн Г.* Формати даних: Пер. с нем. — К., 1995.
38. *Бруз В. С.* ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. — К.: Либідь, 1995.
39. *Ваганів В. Б., Гончаренко О. М.* Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової політики // Наука і оборона. — 2001. — № 1.
40. *Ваганов В. Б., Лисицин Е. М.* Воєнна політика в контексті національної безпеки // Наука і оборона. — 2005. — № 3. — С. 3–7.
41. *Вачнадзе Г. Н.* Международный обмен информацией: Его сторонники и противники. — Тбилиси, 1980.
42. *Ведута Е. Н.* Государственные экономические стратегии. — М., 1998.
43. *Виртуальный мир* иносферы: Материалы междунар. науч.-метод. конф. — Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1999.
44. *Воєнна безпека та оборонні технології: десять років досліджень* // Наука і оборона. — 2004. — № 1. — С. 9–12.
45. *Воєнна доктрина України* // ВВР України. — 1993. — № 43.
46. *Горбулін В.* На захист національних інтересів // Політика і час. — 1995. — № 2.
47. *Городецька О. М.* Вступ до Internet: Метод. рек. з курсу “Міжнародна інформація” для студ. ф-ту лінгвістики. — К.: МІЛП, 1998.
48. *Голобуцький А., Шевчук О.* Інформація, глобалізація, тероризм і ближайшее будущее человечества. — М., 2004. — 450 с.
49. *Голубко В. Б., Жук С. Я., Косевцев В. О.* Концептуальні основи інформаційної безпеки України // Наука і оборона. — 2004. — № 2. — С. 19–21.
50. *Де Мерс М. Н.* Географические информационные системы. — М.: Дата +, 1999.
51. *Дерев'янко А. Г.* Інформаційні центри: структура і методи діяльності. — К., 1999.
52. *Додонов О. Г., Кузнецова М. Г., Горбачик О. С.* Про концепцію інформаційної безпеки України // Реєстрація, зберігання і обробка даних. — Т. 1. — № 1.

53. *Донский Ю.* Кому завтра представлять Украину в блакитних шоломах? // Військо України. — 2005. — № 5–6. — С. 12–15.
54. *Загальна Декларація право людини:* Затверджена і проголосована ООН 10 грудня 1948 р.
55. *Зелинский С.* Удачный расклад. Обзор современных геоинформационных систем // СНИР. — 2000. — № 8.
56. *Емельянов В. П.* Тероризм і злочини терористичної спрямованості. — Харків, 2001. — 456 с.
57. *Ильин Н. И., Демидов Н. Н.* Построение информационно-аналитических систем с независимыми источниками данных // Информационное общество. — 1997. — № 1.
58. *Интернет.* Общество. Личность: Тез. докл. междунар. конф. ИОЛ-2000. — СПб., 28 февр. — 3 марта 2000 г.
59. *Израелян В.* ООН и разоружение. — М., 1991.
60. *Кочетов А. Н.* Влияние Интернета на развитие общества // Информационное общество. — 1999. — № 5.
61. *Кравченко С.* Седьмое чувство. Персональные навигационные системы // СНИР. — 1999. — № 10.
62. *Крутских А., Федоров А.* О международной информационной безопасности // Междунар. жизнь. — 2000. — № 2.
63. *Кучма Л.* Україна і майбутнє Європи // Політика і час. — 1996. — № 3.
64. *Лимаренко В. В., Лимаренко Г. В., Штура М. І.* Оцінка впливу миротворчої діяльності на рівень конфліктності відносин між сторонами воєнно-політичного конфлікту // Наука і оборона. — 2005. — № 1. — С. 3–11.
65. *Лисицин Е. М.* Воєнна політика як складова політики національної безпеки України // Наука і оборона. — 1999. — № 2.
66. *Литвиненко О.* Інформаційна безпека — складова національного суверенітету // Політика і час. — 1997. — № 4.
67. *Манілов В. Л.* Дослідження проблем національної безпеки // Військо України. — 1995. — № 5.
68. *Манілов Є. М.* Національна безпека: цінності, інтереси і цілі // Військо України. — 1995. — № 6.
69. *Манілов Е. М.* Загрози національній безпеці України // Військо України. — 1996. — № 1.
70. *Моначинський О., Плоткіна Є.* Безпека України: критерії і реальність // Віче. — 1993. — № 9.
71. *Муртазин Э. В.* Учебник Интернет. Весь мир в окне вашего браузера. — М., 1999.

72. *Найк Д.* Стандарти и протоколы Интернета. — М., 1999.
73. *Нечаев С. М.* Система спільного стратегічного планування забезпечення національної безпеки у війсьній сфері // Наука і оборона. — 2005. — № 3. — С. 9–16.
74. *Оборонна політика України: реалії та перспективи: Матеріали міжнар. конф.* — К.: НІСД, 2004.
75. *Основные сведения об ООН: Справочник.* — М., 1990.
76. *Пахомов Ю. М. та ін.* Національні економіки у глобальному конкурентному середовищі. — К., 1997.
77. *Почепцев Г.* Национальная безопасность стран переходного периода. — К., 1996. — 136 с.
78. *Про без'ядерний статус України: Постанова Верховної Ради України від 24.10.91.*
79. *Программа Интернет. Информ. сб. — Ин-т "Открытое общество".* — 1999.
80. *Проектний аналіз.* — К.: Лібра, 1998.
81. *Раденький В. І.* Основні аспекти нової Воєнної доктрини України в контексті національної безпеки України // Військо України. — 1997. — № 2–12.
82. *Солана Х.* Решающий момент для НАТО: Решения Вашингтонского саммита и кризис в Косово // Вестник НАТО. — Лето 1999.
83. *Суцук О. А.* Міжнародні інформаційні системи. — Рівне, 1999.
84. *Тарасов С. Г.* Математические методы в психологии. — СПб., 1998.
85. *Тарасюк Б. І.* Чи бути Україні без'ядерною // Політика і час. — 1993. — № 3.
86. *Толстов С.* Глобалізація і геополітичні зміни сучасного середовища міжнародної безпеки // Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко. — К.: КНЕУ, 2001.
87. *УРСР у міжнародних організаціях: Зб. док.* — К., 1993.
88. *Федорчук А.* Президентские выборы и пресса // Финансовые риски. — 1998. — № 4.
89. *Фролов А., Фролов Г.* Всемирная паутина. Ваш спутник в Интернете. — М., 2000.
90. *Хант Ч., Зартарьян В.* Разведка на службе Вашего предприятия. — К., 1992.
91. *Шкідченко В. П., Кохно В. Д.* Воєнна безпека як категорія воєнної науки та складова національної безпеки України // Наука і оборона. — 2000. — № 4.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Проблеми національної та регіональної безпеки”	5
Зміст дисципліни “Проблеми національної та регіональної безпеки”	7
Теми контрольних робіт.....	16
Вказівки до виконання контрольної роботи	18
Питання для самоконтролю	18
Список літератури	23

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. М. Тележенко*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2772

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП